

USLUB ESTETIK KATEGORIYA SIFATIDA

Ahunova Umida

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti "Musiq ta'limi va san'at" mutaxassisligi 2-kurs magistranti

A.X.Trigulova

Ilmiy rahbar:

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti dotsenti Pedagogika fanlari nomzodi

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-November 2023 yil

Ma'qullandi: 15-November 2023 yil

Nashr qilindi: 20-November 2023 yil

KEY WORDS

uslub, musiqa tinglash, ijro madaniyati, asarni talqin qilish.

ABSTRACT

Ushbu maqolada musiqa uslubining estetik kategoriya sifatida ifodalanishi tahlil qilingan. Musiqashunoslar olimlarning asarlarida musiqiy uslubga berilgan ta'riflar ham yoritib berilgan.

Uslub tushunchasi, shuningdek, janr, san'atning juda qadimiy va muhim kategoriyasi bo'lib, Aristotelning "Ritorika va poetika" dalolat beradi, bu atama og'zaki san'at sohasida paydo bo'ladi. Biroz vaqt o'tgach, yunon me'morchiligida uchta uslub paydo bo'ldi: Dorik, Ionik, Korinf. San'atshunoslik fanining yaratuvchisi nemis olimi I. Vinkelman dastlab butun bir davr san'ati sifatida davr uslubi tushunchasini ilgari surdi.

Uyg'onish davrida musiqa san'atida eski va yangi uslublarning ta'rifi paydo bo'ldi. Bundan tashqari, Monteverdi, uchta hissiy jihatdan mazmunli uslublar - ulug'vor, yumshoq va mo'tadil. Bu haqda u "Harbiy va sevgi madrigallari" ning kirish qismida yozgan.¹

Jan Jak Russo uslub tushunchasiga ko'plab o'zgarishlar kiritadi. Shunday qilib, u o'zining mashhur "Musiqiy lug'ati"da ijrochilik va milliy uslub haqida gapiradi. I. G. Volter o'zining "Musiqiy leksika" asarida eski va yangi uslub, va uning ijobiy va salbiy xususiyatlari haqida gapiradi.

Ma'rifatparvar nazariyotchilarining xizmatlari - uslubni muallifning badiiy va ijodiy tafakkurini aks ettiruvchi estetik kategoriya sifatida belgilash edi. Rus musiqashunosligida musiqiy uslub muammosini ishlab chiqishda V.Odoevskiy va A.Serov katta rol o'ynagan. Shunday qilib, A. Serov milliy maktab tushunchasini, uslublarning uslubiy qarindoshligi va davomiyligini yoritadi. Buyuk rus musiqa tanqidchisi G. Laroche yangi atamani kiritadi - kompozitorning musiqiy tili va ijodining intonatsion tomoni bilan belgilanadigan davr uslubi va uning naqshlari.

19-asr oxiri — 20-asr boshlarida Yevropa musiqashunosligida uslublar haqidagi butun fan paydo bo'ldi, X.Rimanning "Uslub xususiyatlari va shakllari bo'yicha davriylashtirish bilan musiqa tarixi bo'yicha qisqacha qo'llanma" va G.Adlerning "Musiqadagi uslub" yaratilgan.

¹ Trigulova, A. (2023). METHODS OF USING MUSICAL MEANS IN TEACHING THE HISTORY OF UZBEKISTAN IN A SECONDARY SCHOOL. *Solution of social problems in management and economy*, 2(2), 48.

Ayniqsa, B.Asafiev va B.Yavorskiy asarlarining ahamiyati diqqatga sazovordir. Shunday qilib, B.Asafiev o'zi yaratgan musiqiy atamalar lug'atida uslubga quyidagi ta'rifni beradi: *"Uslub bu xususiyat, uslub, xarakterli xususiyatlar, majmui va nihoyat, ifodali xususiyatlar tizimidir"*.² B.Yavorskiy musiqiy tafakkur tushunchasini uslub tushunchasi bilan bog'laydi. M.I.ning ta'rifi qiziq. Roitershteyn: *"tarixiy asoslab berilgan va ijtimoiy taraqqiyot bilan shartlangan, ma'lum bir mazmunda ham, muayyan tasvirlash vositalarida, ma'lum bir san'at tilida ifodalangan g'oyaviy va badiiy tamoyillar majmuasi"*³.

Uslubga juda aniq ta'rif S. Skrebkov tomonidan *"Musiqqa uslublarining badiiy asoslari"* kitobida berilgan: *"Musiqadagi uslub, boshqa barcha san'atlarda bo'lgani kabi, badiiy birlikning eng yuqori turidir"*⁴. Muayyan mazmun taqozo etgan shakl sifati M. Kogan uslubini qanday belgilaydi.

20-asrda ko'pgina musiqashunoslik asarlarida uslub mazmun tashuvchisiga aylandi. Shunday qilib, M.Xolopov musiqaning barcha elementlariga mazmunli yondashadi. Shunday qilib, u *"Musiqqa san'at turi sifatida"* asarida shunday yozadi: *"Bastakor uslubi - ob'ektiv ijtimoiy-madaniy sharoitlar va muallifning shaxsiy xususiyatlari bilan belgilanadigan individual, tarixan yangi, mukammal va yaxlit badiiy tizimdir; musiqani mazmunan tiplashtirish omillaridan biri"*⁵.

Ikki muhim nazariy soha - intonatsion va semiotik - musiqiy uslubning mazmun tomonini belgilab berdi. B.Asafiev *"Musiqiy shakl jarayon sifatida"* kitobida musiqqa uslubi tushunchasini belgilab bergan intonatsiya nazariyasining yaratuvchisi sifatida ishtirok etadi.

V. Medushevskiy *"Musiqaning intonatsion shakli"* kitobida uslub nazariyasining semiotik tomonini yaratuvchisi bo'ldi. Asafiyev intonatsiyani so'z deb atagan va u ma'lum mazmunni o'z ichiga oladi. *"Mazmun musiqaga quyilmaydi, - deb yozgan Asafiev, - sharob kabi turli shakldagi stakanlarga quyilmaydi, balki tovushga o'xshash ma'no sifatida intonatsiya bilan birlashadi, chunki harakatda, nutqda, qo'shiqda, cholg'u chalishda ifodasiz ma'no ham mavjud. shunchaki mavhumlik."*⁶ Asafiyev mazmunni intonatsiyaga qo'yadi va intonatsiyasiz uslub bo'lmaydi, intonatsiyani belgilovchi ekspressiv vositalar orqaligina ma'lum bir kompozitor yoki milliy maktabning stilistik tendentsiyalarini ochish mumkin, deb hisoblaydi.

Asafiev tugallangan musiqiy asarning formulasini uchta elementning kombinatsiyasida beradi:

1. Davr va odamlarning intonatsion mazmuni;
2. Kompozitorning intonatsiya uslubi;
3. Intonatsiya kompleksini belgilovchi asar dasturi.

Asafiyev *"Intonatsiya"* asarida uslubni tushunish intonatsiyani tavsiflovchi ekspressiv vositalar majmuasi bilan belgilanadi, deb ta'kidlaydi. Yangi intonatsiyalar paydo bo'lishi bilan uslublarning asta-sekin o'zgarishi sodir bo'ladi.

² Орлова Е. М. Интонационная теория Ю Асафьева как учение р специфике музыкального мышления . М. – 1984 с.234

³ Ройтерштейн М. И. Музыкальный язык.- М. 1974. С 6

⁴ Скребков С. С. Художественные принципы музыкальных стилей.- М. 1973. С 10

⁵ Холопова В. Н. Музыка как вид искусства. – М. 1994 с. 183

⁶ Орлова Е. М. Интонационная теория Ю Асафьева как учение р специфике музыкального мышления . М. – 1984 с.214

⁶ Ройтерштейн М. И. Музыкальный язык.- М. 1974. С 6

Shunday qilib, har qanday uslub kompozitorning musiqiy madaniyati, ijrosi va idrokining ma'lum bir davridagi ijodiga asoslanadi. B.Yavorskiy kiritgan bu uchlik: bastakor – ijrochi – tinglovchi mustaqil va parallel ravishda rivojlanib, mustaqil fanlarga aylandi. Musiqashunoslikda ijodiy (bastakorlik) va ijrochilik uslublari eng rivojlangan va o'rganilgan uslubga aylandi. Musiqa psixologiyasini o'rganish predmeti musiqani idrok etish va tinglash nazariyasi edi. Pianino pedagogikasida “Talaba berilgan asar qaysi uslubga mansub bo'lgan ijro madaniyatiga kirishi va bastakor tomonidan yaratilgan stilistik xususiyatlarga amal qilishi kerak”.⁷

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Орлова Е. М. Интонационная теория Ю Асафьева как учение р специфике музыкального мышления . М. – 1984 с.234
2. Ройтерштейн М. И. Музыкальный язык.- М. 1974. С 6
3. Скребков С. С. Художественные принципы музыкальных стилей.- М. 1973. с 10
4. Trigulova A.X., Axunova U . For participation in the scientific conference «Innonative research in modern edication» with an article entitled. Stylistic approach in music pedagogy. 20.09. - 2023 с.2
5. Холопова В. Н. Музыка как вид искусства. – М. 1994 с. 183
6. Trigulova, A. X. (2023). UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABINING O'QUV JARAYONIDA MUSIQA TINGLASHNING AHAMIYATI. Наука и инновация, 1(4), 193-195.
7. Тригулова, А. Х. Значение курса «История узбекской музыки» в профессиональной подготовке будущих учителей музыки в общеобразовательной школе / А. Х. Тригулова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2016. — № 11 (115). — С. 1560-1562
8. Тригулова А.Х. Предметная интеграция и ее значение в профессиональной подготовке будущего учителя музыки. Молодой учёный №12 (198) март 2018 г.- с. 173-175.
9. Trigulova, A. X. (2023). MAKTAB O'QUVCHILARINING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH ILMIY MUAMMO SIFATIDA. Наука и инновация, 1(13), 43-45.
10. Abdullajonova, N., & Trigulova, A. (2023). DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF SCHOOLCHILDREN AS A SCIENTIFIC PROBLEM. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(5), 399-401.
11. Trigulova, A. (2023). METHODS OF USING MUSICAL MEANS IN TEACHING THE HISTORY OF UZBEKISTAN IN A SECONDARY SCHOOL. Solution of social problems in management and economy, 2(2), 48-51.

⁷ Trigulova A.X., Axunova U . For participation in the scientific conference «Innonative research in modern edication» with an article entitled. Stylistic approach in music pedagogy. 20.09. - 2023 с.2